

نقش عرف در

اجتهاد

نویسنده:

مستانه مروی

ویراستار: شیرین طهماسبی

۱۶۰۳۸۷۱

سرشناسه	مروّتی، مستانه، ۱۳۴۱-
عنوان و نام پدیدآور	نقش عرف در اجتهاد/ نویسنده مستانه مروّتی؛ ویراستار شیرین طهماسبی.
مشخصات نشر	تهران: طلایی پویندگان دانشگاه، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۰۹ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۲۴۸-۷۹۲-۶
وضعیت فهرست‌نویسی	فیپا
موضوع	عرف (فقه)
موضوع	Customary law (Islamic law)
موضوع	اجتهاد
موضوع	Ijtihad (Islamic law)
شناسه افزوده	طهماسبی، شیرین، ۱۳۶۳-، ویراستار
رده بند کنگره	BP1۹۸/۶/ع۴م۴ ۱۳۹۷
رده سی‌دیر	۲۹۷/۳۴۲
شماره کتابت سی‌ملی	۵۲۱۸۱۳۳

عنوان	نقش عرف در اجتهاد
نویسنده	مستانه مروّتی
ناشر	انتشارات طلایی - دانشگاه
صفحه‌آرا و طراح جلد	زهرا نقی‌زاده
ویراستار	شیرین طهماسبی
تیراژ	۱۰۰ نسخه
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۲۴۸-۷۹۲-۶
نوبت چاپ	اول- ۱۳۹۷
چاپ و صحافی	حمزه‌ای
قیمت	۱۰۰/۰۰۰ ریال
قطع کار	رقعی

www.bookgolden.ir

تهران- میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید نظری، پلاک ۱۳۰-
طبقه پنجم غربی- تلفن: ۰۲۱- ۶۶۹۵۱۶۲۱

فهرست مطالب

- مقدمه..... ۱۳
- تعریف اجتهاد..... ۱۷
- انواع اجتهاد از دیدگاه امامیه..... ۲۲
- انواع اجتهاد از دیدگاه اهل سنت..... ۲۳
- تمایز رأی، استنباط، اجتهاد امامیه..... ۲۴
- ادله رأی‌گرایان و پاسخی به آن..... ۲۵
- پیدایش اجتهاد..... ۴۴
- استمرار کلمه اجتهاد به معنای رأی..... ۴۵
- کاربرد کلمه اجتهاد در معنای دیگر..... ۴۵
- مفهوم جدید اجتهاد..... ۴۷
- تفاوت دو مفهوم اجتهاد از نظر نتیجه و اثر..... ۴۸
- وظیفه مجتهدان در قبال مسائل جدید..... ۴۹
- ادوار اجتهاد..... ۴۹
- امام خمینی (ره) طلایه‌دار دوره هشتم..... ۵۰
- منابع اجتهاد..... ۵۱
- نظریات عالمان مذاهب اسلامی درباره حکم اجتهاد..... ۵۴
- دلیل نیاز ما به اجتهاد در مسائل فقهی..... ۵۹
- شیوه‌های اجتهادی از آغاز تا این زمان..... ۶۱

- ۶۱..... بررسی این شیوه‌ها.
- ۶۱..... شیوه اجتهادی اول
- ۶۲..... شیوه اجتهادی دوم
- ۶۴..... شیوه اجتهادی سوم
- ۶۴..... شیوه اجتهادی چهارم
- ۶۵..... شیوه اجتهادی پنجم
- ۶۶..... فقه اجتهادی و انبوهی مسائل
- ۶۷..... فایده مهم نتایج شیوه اجتهادی پنجم
- ۶۹..... زمان و مکان یعنی چه؟
- ۷۱..... تعریف عرف
- ۷۵..... تاریخ عرف
- ۷۷..... اقسام عرف
- ۷۹..... قرآن و عرف
- ۸۲..... سنت و عرف
- ۸۵..... منشأ پیدایش عرف
- ۸۶..... مبادی کلی احکام و اعراف
- ۸۹..... انواع عرف عقلا از نظر حجیت
- ۸۹..... موارد کاربرد عرف و عادت
- ۹۱..... اعتبار عرف در مذاهب
- ۹۳..... شرایط اعتبار عرف
- ۹۳..... دلایل اعتبار عرف

- معنای لغوی و اصطلاحی سیره..... ۹۵
- تفاوت عرف و سیره..... ۹۵
- ترجمه کتاب «العرف و الاستفاضه» از کتاب فقه‌الامام جعفر الصادق (ع)..... ۹۷
- منابع..... ۱۰۷

www.ketab.ir

مهمترین مسئله‌ای که در حال حاضر ذهن روشنفکران را به خود مشغول ساخته است، می‌توان گفت اسلام و مقتضیات زمان است. برای پرداختن به این مهم، دو امر ضروری به نظر می‌رسد:

یکی شناخت اسلام به دورب صحیح به عنوان اصول سازنده فکر و اعتقاد عمومی و دیگری آنگاه شرایط زمان و مکان به عنوان دو ظرف برای اجرای احکام الهی و همه جانبه اسلام.

البته اعتقاد گروهی بر این است که باید اسلام را به عنوان یک دین لایتغیر و ثابت شناخت و مورد پذیرش قرار داد. اکثر نقی برای زمان و مکان قائل باشیم، اصل دین و شریعت را زیر سؤال برده‌ایم. آنان برای اثبات نظر خود به اموری از جمله: «حلال محمد حلال الی یوم نقی» و «حرامه حرام الی یوم القیامه» استدلال می‌کنند. در مقابل، گروه دیگری را عقیده بر این است که با در نظر گرفتن مقتضیات زمان و تحولات و تغییرات در شرایط محیط، تعلیمات اسلامی کهنه و غیر قابل پذیرش

خواهند بود. واضح است که این دو نظریه هیچ‌گونه توافقی با یکدیگر ندارند و پذیرش یکی موجب رد دیگری است چرا که در تضاد کامل با هم قرار دارند.

البته در استدلال هر دو گروه مغالطه‌هایی به چشم می‌خورد از جمله اینکه، جاودانگی قوانین اسلام را با قابلیت انعطاف آن که مربوط به سیستم قانونگذاری اسلام می‌شود یکی دانسته‌اند در حالی که این دو کاملاً از هم جدا هستند. قدرت جوابگویی فقه اسلامی در برابر مسائل مستجده، مطالب جدیدی نیست بلکه از زمان‌های قدیم حتی از زمان طلوع اسلام هم به همین افزون‌تری از عصر حاضر با توجه به توسعه روز به روز اسلام و ایجاد مسائل جدید، فقه اسلامی بدون کمک گرفتن از هیچ منبع دیگری پذیرش‌ناپذیری مائیل بوده است.

مغالطه‌ای که در مورد مقاصد زمان صورت گرفته بدین صورت است که ما حرکت و تحول را فقط در مادیات ترکیبات مادی می‌دانیم نه در قوانین ثابت چرا که این قوانین و حقایق قابل‌تغییر نبوده بلکه ازلی و ابدی هستند و ما اسلام را به عنوان یک راه می‌سنجیم که یک توقفگاه به همین دلیل است که اجتهاد را می‌توان به عنوان سرنوشت شناخت که هماهنگ کننده فقه و مظاهر نوین زندگی بشری است و موجب گسترش مصادیق فقه می‌باشد، در حالی که اصول و شریعت را ثابت نگاه داشته و از آن‌ها پاسداری می‌نماید.

بنابراین در مورد ضرورت وجود اجتهاد برای فقه اسلامی توافق هست زیرا بدون اجتهاد هیچ‌گاه فقه نمی‌تواند به صورت پویا و متحرک با مسائل روزمره سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... که برای جامعه مسلمین پیش می‌آید به صورت همگام و هماهنگ با تغییرات و تحولات شرایط زمان و مکان برخورد نماید. البته کاستی‌هایی که در حال حاضر مشاهده می‌شود مربوط به نارسایی فقه نیست بلکه این اشکال از ماست که نرسانستیم اجتهاد را به معنای واقعی یعنی تلاش همه‌جانبه برای درک و استنباط احکام شرعی از ادله مربوط بنماییم و یا اینکه کوتاهی در به کار گرفتن منابع این بررسی ابعاد و مسائل و انطباق آن‌ها با شرایط زمان و مکان داشته‌ایم.

در بررسی نقش عرف در اجتهاد می‌بینیم که عرف فی حد نفسه اعتبار و حجیت ندارد بلکه اعتبار و حجیت آن منوط به امضای شارع می‌باشد که در این حالت وارد در سنت می‌شود. در مواردی که عرف کاربرد دارد در کشف مراد متکلم و یا کشف حکم شرعی می‌باشد. به هر حال در این کتاب سعی بر آن شده است که ضرورت اجتهاد در همه جنبین پویایی آن به معنایی که اشاره شد بر پایه فقه سنتی و میزان اعتبار عرف در استنباط احکام یا اجرای آن بررسی شود.